

УДК 39.01

МЕЛЕШКО Віра Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою, Інститут педагогіки НАПН України

**УЗАЄМОДІЯ ТРАДИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО
В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ О. А. ЗАХАРЕНКА**

Анотація. Проаналізовано проблеми поєднання й узаємодії традиційного та інноваційного в педагогіці О. А. Захаренка. Висвітлено кращі зразки і перспективні ідеї його педагогічного досвіду, що набувають нового сучасного змісту й активного втілення вчителями-новаторами в освітню практику в умовах модернізації української школи з метою підвищення якості освіти і конкурентоздатності випускника. Окреслено сутність феномена О. А. Захаренка як новатора і реалізатора перспективних ідей, що забезпечують успіх Сахнівської школи.

Ключові слова: педагогічні інновації; узаємодія педагогічних традицій та інновацій; педагогічна спадщина; педагогічне партнерство; інновації в освітньому процесі; ідеї педагогіки співробітництва; О. А. Захаренко.

Постановка проблеми. Вітчизняна освітня система характеризується сформованою структурою, певним порядком чи укладом, що свідчить про тривалий історичний розвиток, нагромаджений педагогічний досвід і послідовний узаємозв'язок з інноваційними процесами.

Упродовж тривалого періоду українська освіта в цілому характеризується як динамічна система, що змінюється в залежності від багатьох чинників, які впливають стратегію й тактику її розвитку. Водночас вони більшою мірою пов'язані з вимогами держави і суспільства до якості освіти, яку надає загальноосвітній навчальний заклад, не залежно від місця його розташування.

Незважаючи на характер реформ у вітчизняній освіті, важливо, щоб вони були спрямовані на поліпшення умов для формування розвиненої, творчої особистості, яка в освітньому середовищі виступає ключовою фігурою, що детермінується з ідеєю дитиноцентризму, гуманізму, охоплює різні вектори педагогічної діяльності.

У цьому контексті **метою статті** є розкриття взаємодії традиційного та інноваційного в педагогічній спадщині О. А. Захаренка.

Виклад основного матеріалу. Гуманістичним ставленням до дитини наповнена педагогічна скарбниця О. А. Захаренка, яка пройшла великий шлях апробації, удосконалення, підтверджена успіхами учнів, які навчалися й розвивалися в Сахнівській школі. Про це яскраво зазначено на сторінках книги для вчителя «Грані творчості», у якій О. А. Захаренко відзначає: «У школі роками утверджується й міцніє правило: в центрі уваги, спостережень, роздумів, планів учителя повинна бути конкретна особистість» [1].

Велика заслуга О. А. Захаренка полягає в тому, що тривалі традиції й нові ідеї щодо розвитку особистості він розглядає в тісному взаємозв'язку, уміло трансформує їх у досвід педагогічної діяльності, створює підґрунтя для розвитку й оновлення освітнього середовища своєї школи, добре розуміючи те, що педагогічна наука може розвиватися лише тоді, коли вона збагачується інноваціями, наповнюється сучасним передовим педагогічним досвідом.

Завдяки усвідомленого поєднання інноваційних ідей і традиційного багаторічного педагогічного досвіду О. А. Захаренку вдається дійти до серця кожної дитини – через захоплення у праці й навчанні, створити середовище, що забезпечує успіх кожної особистості під керівництвом педагога, який досконало знає свій предмет, уміє захопити дітей, здатний створювати умови для цікавого шкільного життя.

Освітнє середовище Сахнівської школи як сукупність цінностей і зразків успішного вирішення життєвих цілей і завдань завжди оновлюється, наповнюється новим змістом, формами і технологіями навчання, і головне, слугує джерелом цілеспрямованого розвитку особистості

На думку О. А. Захаренка, кожний день у школі має бути радісним. Радісним від навчання, від спільної корисної справи, від ефективної й раціональної системи навчання й виховання, що здійснюється в тісному взаємозв'язку традиційного і нового як середовище розвитку особистості. Висновки педагога про значущість освітнього середовища, яке формує світогляд дитини, впливає на її розвиток, має постійно наповнюватися новими ідеями духовного життя, оскільки «...найважливішим чинником у шкільному житті є той дух, що впливає на ідейно-моральну, трудову обстановку, яка панує в школі і стає традицією» [2].

Водночас, упроваджуючи інновації у шкільну практику, О. А. Захаренко застерігає, що «механічне перенесення чужого досвіду схоже, на операцію з пересадки серця, яке «не завжди приживається, відкидається іншим організмом, хоч яке б воно прекрасне не було». Цим порівнянням видатний педагог доводить, що досвід будується на традиції і розвивається не лише як відтворення минулого, його перенесення в сучасність, але й як механізм формування того нового, що взаємодіє зі сформованими традиціями.

У кожний історичний період розвитку освіти традиція була тісно пов'язана з інновацією, що розвивається внаслідок її входження у шкільне співтовариство, удосконалює чи змінює певним чином педагогічну систему начального закладу.

Підтвердженням цього слугує багаторічний досвід педагогічного колективу Сахнівської школи, що постійно змінюється, розвивається під керівництвом О.А. Захаренка, який не сприймає консерватизму, застою у шкільному житті. У його ідеях простежується динаміка поєднання нового і традиційного в різних напрямках. Зокрема парадигма дитиноцентризму чітко простежується в роботі з дитячим колективом, що втілюється шляхом створення центрів активної діяльності для гармонійного розвитку особистості. Провідною педагогічною цінністю педагог завжди вважає «дитину як особистість», що простежується в цілепокладанні, у формах, змісті, технологіях його педагогічної діяльності.

Серед багатьох традицій, які й нині мають усі ознаки сучасних та інноваційних, зберігають статус авторської школи, це – гуманне ставлення до особистості учня, створення розвивального освітнього середовища школи, взаємодія школи з громадою, розвиток творчих здібностей кожного вихованця, виховання громадянина на загальнолюдських цінностях, турбота про фізичне здоров'я учня, система морального і патріотичного виховання та ін.

Організатором і провідником цих меседжів завжди був учитель, партнер взаємодії, новатор та ініціатор шкільного життя, що наповнюється новим змістом під керівництвом учителя. Як зазначає О. А. Захаренко, «навчальна діяльність учнів постійно перебуває в полі зору педагогічного колективу, адже першою, найважливішою працею учня, його обов'язком є навчання. Тому проводимо у школі щотижневі огляди учнівської старанності, наполегливості, працелюбності. Створюємо високу громадянську думку про тих, хто поліпшує успішність, стимулює бажання стати кращим у навальній праці» [3].

Ідеї партнерства й взаємодії, що культивується в Сахнівській школі нині знаходять продовження у проекті Концепції нової української школи, де школа, учитель, учень, громадськість є рівними партнерами.

Створюючи спільноту однодумців, О. А. Захаренко зазначає: «Технологією навчально-виховного процесу в школі потрібно передбачити, щоб кожного разу, кожного року перед учнівським і педагогічним колективами, перед батьками,

громадськістю була поставлена мета, до якої треба йти спільно. Ця мета має захопити дітей, учителів, батьків. Тоді школа житиме цікаво, творчо, бачитиме перспективу» [4].

У сучасних умовах децентралізації актуалізується проблема партнерства й взаємодії навчальних закладів із зовнішнім середовищем, упроваджуються моделі громадсько-активної школи. Ці ідеї постають у центрі уваги О. А. Захаренка, який надає великого значення участі сім'ї у шкільному житті. У своїх працях академік із Сахнівки пише: «Людина, велика чи мала, завжди схожа на струмок, що має два найперших джерела. Ті джерела – сім'я і школа. І якщо в них вода чиста, прозора, освячена вічними ідеалами, ріка буде повноводна і дужа...».

Ідеї педагогіки партнерства, що реалізовані О. А. Захаренком, свій розвиток набувають у новому документі, де цей процес розглядається як активне спілкування, взаємодія й співпраця між учителем, учнем і батьками, які об'єднуються спільними цілями і прагненнями, виступають добровільними і зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідальними за результат. Нова школа стає ініціатором глибокого залучення родини до побудови освітньої траєкторії дитини, організації діалогу і багатосторонніх комунікацій між учнями, учителями і батьками на зміну комунікацій учитель – учень, як зазначається в Концепції.

Утілюючи у шкільне життя нові ідеї, О. А. Захаренко вважає, що інноваційне, сучасне має бути не лише відбиттям нових явищ, але й гармонійним поєднанням із традиційним, що виникає внаслідок тривалої практики і використання, проходить певний цикл адаптації й тільки тоді сучасне стає продуктивним. Ці перевірені часом твердження нині адресовані й тим, від кого залежать імплементація нової Концепції, дорожньої карти освітніх реформ.

Сучасні інновації пов'язані з формуванням компетентностей і ґрунтуються на педагогічних традиціях, що розвиваються як динамічна комбінація знань, умінь і цінностей, визначають здатність особистості успішно розв'язувати життєві проблеми, провадити подальшу професійну навчальну діяльність. Це означає, що діяльність сучасного навчального закладу повинна орієнтуватися на розуміння й здобуття учнем «компетентностей майбутнього».

Серед сучасних вагомих топ-компетентностей, якими має володіти випускник, зокрема переважають здатності комплексно розв'язувати проблеми, вести переговори, критично мислити, бути креативними, розвивати емоційний інтелект і гнучке мислення.

У сучасних умовах педагогіка партнерства як і компетентнісний підхід потребують освітнього середовища, використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, і відповідно нового вчителя, який має стати агентом змін. Насамперед учителів задекларовано академічну свободу: він зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання, активно виражати власну фахову думку. Водночас учитель виконуватиме нову роль – не лише наставника чи провідника знань, а й функції коуча, фасилітатора, т'ютора, модератора реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини. Усі ці новації мають опиратися на багаторічний досвід, супроводжуватися новими методиками, алгоритмами, рекомендаціями.

У розумінні О. А. Захаренка, учитель як суб'єкт освітнього процесу завжди має бути відкритий, приязний, допитливий, доброзичливий, повсякденно прагнути до нового, передового, здатний ділитися своїми надбаннями з колегами, що корелюється з вимогами до педагога сучасної школи.

Висновок. Отже, педагогічні ідеї О. А. Захаренка пройшли шлях тривалого, свідомого застосування, перевірені життєвим досвідом й адаптовані до умов динамічних процесів, що трансформують інновацію в педагогічну систему, перетворюють її у традицію, яка підтверджується позитивними результатами, якістю підготовки випускника до свідомого самовизначення й соціалізації в мінливому світі.

Генератором, провідником нових ідей вважається директор Сахнівської школи, який завжди опирався на думку педагогічного колективу, отримував підтримку і схвалення. Про це переконливо свідчать твердження О. А. Захаренка про те, що «без творчого вчителя не може бути ні нової школи, ні нового суспільства, ні вільної України». Ці слова залишаються актуальними і нині, у добу розвитку сучасної української школи, що викладені в Концепції нової української школи.

Успіх утілення нових ідей в педагогічну практику вдався О. А. Захаренку завдяки професійності педагогічного колективу Сахнівської школи, спільноті однодумців, які вмело поєднували інновації з традиціями, перетворивши сільську школу в модель авторської, де не могло бути пасивних спостерігачів, а навпаки – кожний працював задля творчого розвитку особистості.

На думку Олександра Антоновича, «...творчість як прояв новизни у створенні духовних і матеріальних цінностей потребує свободи і підтримки». Таку підтримку отримував кожний учитель в особі свого директора школи, який наголошував, що «не помітити керівнику хоч маленьких проявів творчості, дитини чи вчителя, просто злочин» [5].

Нині пошквалений інтерес викликає його система громадянського, родинного, патріотичного і фізичного виховання, що набуває актуальності та широкого втілення в сучасних умовах. Про прагнення великого педагога постійно підтримувати зв'язок нового і традиційного в діяльності педагогічного колективу свідчать його висновки про те, що «школа без творчого пошуку не може бути сучасною, таку школу не люблять діти, обминають батьки. А це означає, що зупинятися на досягнутому не можна».

Феномен О.А. Захаренка полягає ще й у тому, що завдяки компетентному поєднанню інноваційного і традиційного у шкільній практиці, його педагогічний колектив досягає високих успіхів, що слугує метою всієї його педагогічної праці.

Список використаної літератури

1. Захаренко О. А. Грані творчості. Книга для вчителя / О. А. Захаренко. – Київ, 1990. – С. 7–24.
2. Захаренко О. А. Школа : з неї все починається / О. А. Захаренко // Під прапором лєнінізму. – 1988. – № 9. – С. 72–76.
3. Захаренко О. А. Слово до нащадків / О. А. Захаренко. – Київ : СПД Богданова А. М., 2006. – 216 с.
4. Захаренко О. А. Творчі таємниці вчителі / О. А. Захаренко // Початкова школа. – 1998. – № 3.
5. Захаренко О. А. Школа над Россію / О. А. Захаренко, С. М. Мазурик. – Київ : Радянська школа, 1979. – 150 с.

References

1. Zakharenko, O. A. (1990). *Verges of work. A book is for a teacher*. Kyiv (in Ukr.)
2. Zakharenko, O. A. (1988). *School: from her all begins. Pid praporom lenynizmu (Under the flag of Leninism)*, 9, 72–76 (in Ukr.)
3. Zakharenko, O. A. (2006). *Word to the descendants*. Kyiv: of СПД of Bohdanova A. M. (in Ukr.)
4. Zakharenko, O. A. (1998). *The Creative secrets teacher. Pochatkova shkola (Initial school)*, 3 (in Ukr.)
5. Zakharenko, O. A., & Mazuryk, S. M. (1979). *School above Ross'.* Kyiv: Soviet school (in Ukr.)

Abstract. *Meleshko V. V. Mutual action of traditional and innovative in a pedagogical inheritance O. A. Zakharenko.*

Introduction. *Without regard to character of reforms in home education, it is important, that they were sent to the improvement of terms for forming of the creative personality, that in an educational environment comes forward as a key figure that is determined with the idea of a child is in a center, humanism, developed, embraces the different vectors of pedagogical activity.*

In this context the purpose of the article is opening of co-operation of traditional and innovative in a pedagogical inheritance O. A. Zakharenko.

Results. *Humanistic attitude toward a child the pedagogical treasury of O. A. Zakharenko, that passed the large way of approbation, improvement, confirmed by successes of students, that studied and developed in Sahnivka to school.*

Large merit of O. A. Zakharenko consists in that the protracted traditions and new ideas on development of personality he examines in close intercommunication, skilfully transforms them in

experience of pedagogical activity, creates soil for development and updating of educational environment of the school, well understanding that pedagogical science can develop only then, when she is enriched by innovations, filled with modern front-rank pedagogical experience.

Due to the realized combination of innovative ideas and traditional long-term pedagogical experience of O. A. Zakharenko succeeds to be reached to the heart of every child - from fascination in labor and studies, to create an environment, that provides success of every personality under the direction of teacher, that knows the object to perfection, able to take children, capable to create terms for interesting school life.

Conclusions. *Phenomenon of O. A. Zakharenko consists in that due to competent combination innovative and traditional in school practice, him a pedagogical collective arrives at high successes, that serves as an aim all him pedagogical labor. The presently animated interest is caused by his system of civil, domestic, patriotic and physical education that acquires actuality and wide embodiment in modern terms.*

Key words: *pedagogical innovations; mutual action of pedagogical traditions and innovations; pedagogical inheritance; pedagogical partnership; innovations are in an educational process; ideas of pedagogy of collaboration; O. A. Zakharenko.*

*Одержано редакцією 08.11.2016
Прийнято до публікації 18.11.2016*

УДК 371.013.46

МЕЛЕШКО Інна Вікторівна,
викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2, факультет
лінгвістики, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний
інститут ім. Ігоря Сікорського», Україна

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ФІНЛЯНДІЇ

Анотація. *Розкрито характерні риси й особливості неформальної освіти дорослих, основні принципи стратегії побудови системи освіти дорослих Фінляндії як рушійний чинник і найближчу перспективу ефективного економічного й соціального розвитку суспільства в майбутньому. Розглянуто інституційні елементи й основні складники системи неформальної освіти дорослих. Зроблено аналіз фінського досвіду щодо підтвердження й визнання результатів неформальної освіти дорослих на внутрішньому рівні освітнього простору.*

Ключові слова: *освіта дорослих; неформальна освіта дорослих; навчальні центри; вищі народні школи; літні університети; валідація; Фінляндія.*

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлюється загальними швидкими темпами формування громадянського суспільства і соціально-культурними змінами, що відбуваються як на світовому, так і на місцевих рівнях. Такий процес в Україні є неможливим без розвитку системи неформальної освіти дорослих, діяльність якої спрямована на адаптацію дорослого населення до нових умов. Слід зазначити, що роль самої неформальної освіти дорослих у педагогічній практиці України поки що недостатньо визначена. Саме тому становлення й розвиток неформальної освіти дорослих європейських країн представляє вагомий інтерес для науковців України. Особливо це стосується освітньої діяльності Фінляндії, яка фактично вплинула на розвиток системи неформальної освіти європейського суспільства і підвищення рівня обізнаності населення про освіту дорослих.